

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter på de ockuperade palestinska områdena 2007

ALLMÄNT

Denna rapport behandlar situationen avseende de mänskliga rättigheterna på de av Israel ockuperade palestinska områdena, inklusive de områden där den palestinska myndigheten (PA) utövar begränsat självstyre, samt det ockuperade östra Jerusalem. Det palestinska självstyret har över tid urholkats på Västbanken då Israel i realiteten kontrollerar hela området. Israel lämnade Gaza i september 2005 men fortsätter att i huvudsak kontrollera Gazas gränser, luftrum och territorialvatten. Situationen avseende de mänskliga rättigheterna i Israel – och i det av Israel ockuperade syrisk Golanområdet – beskrivs i separat rapport (Mänskliga rättigheter i Israel 2007).

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Under 2007 fortsatte de israeliska kränkningarna av de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt i form av utomrättsliga avrättningar och oproportionerligt och urskillningslöst våld mot den palestinska civilbefolkningen. Människorättsorganisationer kritiserar israeliska myndigheter för att armén och bosättare begår övergrepp av utan att straffas.

Rörelsefriheten på de ockuperade områdena har försämrats ytterligare under 2007, vilket kväver den palestinska ekonomin. I september 2007 definierades Gaza som "fientligt territorium" av Israel. Person- och godstrafik har därefter inskränkts ytterligare. Även bränsleleveranserna har begränsats.

Separationsbarriären, som i huvudsak byggs på ockuperad mark, skiljer palestinier från palestinier och medför att tillgången till utbildning, hälso- och skolvård etc försämrats.

Antalet palestinska så kallade säkerhetsfångar i israeliska fängelser fortsätter att vara högt och inkluderar även palestinska parlamentariker och före detta

ministrar. Administrativa frihetsberövanden utan rättegång är vanligt förekommande och även barn frihetsberövas på detta sätt.

De israeliska människorättsorganisationerna *HaMoked* och *B'Tselem* hävdade i en rapport under 2007 att frihetsberövade palestinier utsätts för behandling som kan likställas med tortyr i de fall misstanke föreligger om att en person har avgörande information rörande en förestående terroristattack.

Hamas valseger i januari 2006 blev startskottet för en ekonomisk och politisk kris för PA som kulminerade med Hamas våldsamma maktövertagande av Gaza i juni 2007. President Abbas utfärdade den 17 juni 2007 undantagstillstånd och tillsatte en krisregering vars legalitet ifrågasatts av människorättsorganisationer. Undantagstillståndet hävdades i juli 2007 och en expeditionsminister tillträdde. PA:s parlament (PLC) är lamslaget och har inte godkänt regeringen under ledning av premiärminister Fayyad.

Hamas maktövertagande i Gaza skördade ett fyrtiotal civila dödsoffer. Rörelsen utförde summariska avrättningar på medlemmar av PA:s säkerhetsorgan. Rättssäkerheten i Gaza har försämrats kraftigt efter maktövertagandet. Hundratals Fatahsympatisörer har arresterats illegalt och merparten av de gripna uppges ha utsatts för fysiskt våld eller tortyr. På Västbanken har PA arresterat Hamasmedlemmar utan att rättsenliga procedurer följts och även de uppges ha utsatts för fysiskt våld och tortyr. Order från civila domstolar om frisläppande respekteras inte alltid.

Yttrande-, mötes- och föreningsfriheterna har drastiskt försämrats i Gaza. Journalister har attackerats och demonstrationer skingrats med våld. Det har förekommit att demonstrationer på Västbanken slagits ner med våld av PA som även har förbjudit omkring 150 organisationer. Enligt människorättsorganisationer har detta gjorts på politiska grunder då många uppges ha kopplingar till Hamas.

Respekten för de ekonomiska-, sociala- och kulturella rättigheterna har löpande försämrats till följd av PA:s ekonomiska kräftgång och gradvisa sönderfall. BNP/capita har fallit ytterligare under 2007.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Vare sig PA eller Palestine Liberation Organization (PLO) kan tillträda internationella konventioner om mänskliga rättigheter eftersom dessa är reserverade för stater. Både Israel och PLO åtog sig enligt interimsoverenskommelsen från 1995 att respektera mänskliga rättigheter och

rättsstatens principer. De konventioner om mänskliga rättigheter som Israel ratificerat är tillämpliga på Israels agerande på de ockuperade områdena.

PA har vid upprepade tillfällen utfäst sig att respektera de mänskliga rättigheterna, exempelvis i det palestinska embryot till grundlag, *Basic Law*. PLO har även undertecknat den så kallade Barcelonadeklarationen som innehåller avsnitt om respekt för demokratiska processer och efterlevnad av principer om mänskliga rättigheter.

Den humanitära rätten är tillämplig på de ockuperade områdena. Särskilt relevant är den fjärde Genèvekonventionen. Israel har förklarat sig villigt att tillämpa konventionens humanitära regler, men accepterar inte att konventionen skulle vara rättsligt bindande.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Israels agerande på Västbanken/Gaza

Israeliska militäroperationer är vanligt förekommande över hela Västbanken och i Gaza. Mellan juni och november 2006 genomförde Israel militära offensiver i Gaza ("Operation Sommarregn" och "Operation Höstmoln"). Över 400 palestinier dödades. I januari 2007 hävdade FN:s särskilda rapportör för de ockuperade områdena att Israel använt sig av oproportionerligt och urskillningslöst våld mot civila samt att allvarliga krigsbrott begåtts.

I december 2006 tog Israels Högsta domstol upp frågan om utomrättsliga avrättningars legalitet. Domstolen olagligförklarade inte utomrättsliga avrättningar men beslutade om vissa restriktioner. *B'Tselem* har framhållit att utlåtandet inte kommer att förändra situationen. Utomrättsliga avrättningar på ockuperat område har utförts löpande av Israel under hela 2007.

Enligt *B'Tselem* har 4 376 palestinier dödats på ockuperat område eller i Israel av israeliska säkerhetsstyrkor eller av israeliska civila från den andra intifadans utbrott i september 2000 till den 30 november 2007.

B'Tselem har kritiserat den israeliska arméledningen för att ha otydliga riktlinjer för soldaternas eldgivning. Organisationen har även anklagat den israeliska försvarsmakten (IDF) för att ha inrättat så kallade dödszoner längs gränsen till Gaza. Om en palestinier kommer in en sådan zon uppges IDF skjuta för att döda.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har kritiserat IDF:s användning av mänskliga sköldar i de ockuperade områdena. I oktober 2005 förbjöd Israels

Högsta domstol brukandet av mänskliga sköldar. *B'Tselem* och *Defense for Children International* (DCI) har dock därefter rapporterat om incidenter där palestinier använts som mänskliga sköldar.

Attacker mot palestinier av israeliska bosättare är vanliga på Västbanken. Situationen är särskilt svår i och omkring staden Hebron.

Tortyr är sedan 1999 förbjuden i israelisk lag. I maj 2007 publicerade den israeliska människorättsorganisationen *Public Committee Against Torture in Israel* (PCATI) vittnesmål från palestinier som PCATI menar utsatts för tortyr (*"Ticking Bombs – Testimonies of Torture Victims in Israel"*). *HaMoked* och *B'Tselem* publicerade i maj 2007 rapporten *"Absolute Prohibition – The Torture and Ill-treatment of Palestinian Detainees"*. I rapporten hävdas att palestinier ofta misshandlas och förödmjukas mellan arresteringstillfället och förhöret samt att de arresterade under förhör rutinmässigt förödmjukas, hotas och binds på smärtsamt sätt. När misstanke föreligger om att en person har avgörande information om en förestående terroristattack tillämpas ett visst mått av psykiskt och fysiskt våld som enligt *HaMoked* och *B'Tselem* utgör tortyr. I rapporten hävdades att denna form av tortyr utförs på basis av förutbestämda riktlinjer.

Israels agerande i östra Jerusalem

I hela Jerusalem råder israelisk lag. Ordningen upprätthålls av den reguljära israeliska polisen.

Den palestinska myndigheten

Enligt *Palestinian Center for Human Rights* avled 161 palestinier, varav 41 civila, under Hamas väpnade maktövertagande den 7-14 juni 2007 i Gaza. Utomrättsliga och godtyckliga avrättningar, inklusive mord på skadade som förts till sjukhus utfördes, enligt uppgift, i samband med sammanstötningarna.

PA:s *Basic Law* förbjuder tortyr. Efter striderna i Gaza grep Hamas hundratals personer med koppling till Fatah. Den palestinska människorättsorganisationen *al-Haq* uppskattar att omkring 90 procent av de gripna utsattes för någon form av fysiskt våld eller mer utpräglad tortyr.

Samtidigt har PA:s säkerhetsorgan sedan sommaren 2007 arresterat Hamassympatisörer på Västbanken i stor skala. Palestinska människorättsorganisationer rapporterar att PA utsatt Hamasanhängarna för fysiskt våld, tortyr och annan förödmjukande behandling, inklusive tvångsrakning.

Hamas säkerhetsstyrkor i Gaza dödade åtminstone sex civila i samband med en demonstration den 12 november 2007 till minne av förre palestinske

presidenten Arafats bortgång. PA:s säkerhetsorgan på Västbanken slog den 27 november 2007 brutalt ner protester mot fredstoppmötet i Annapolis, USA.. I staden Hebron dödades en demonstrant.

Enligt *B'tselem* har 1028 israeler fallit offer för palestinskt våld sedan intifadans utbrott år 2000 (till och med den 30 november 2007). Enligt samma källa har 120 palestinier som misstänkts för att ha samarbetat med Israel avrättats av palestinska säkerhetsorgan eller miliser.

4. Dödsstraff

Dödsstraffet finns i straffskalan både på Västbanken och i Gaza. PLO:s strafflag tillåter också dödsstraff (PLO:s strafflag används i PA:s militärdomstolar och tidigare i de numera avskaffade *state security courts*).

Det moratorium som varit i kraft avseende verkställande av dödsdomar sedan 2002 hävdades i och med att presidenten under 2005 auktoriserade fem avrättningar. ”Ombudsmannainstitutionen” *Palestinian Independent Commission for Citizens' Rights* (PICCR) uppskattar att 38 personer dömts till döden utan att straffet verkställts. Vissa av dessa sitter fängslade medan andra har flytt och är efterlysta. Av de 38 uppges 12 vara dömda för att ha samarbetat med Israel. Inga nya dödsdomar har utfärdats under 2007, enligt PICCR.

Människorättsorganisationen *al-Haq* leder en koalition med målsättningen att avskaffa dödsstraffet.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Israels agerande på Västbanken/Gaza

Frihetsberövande

Flertalet palestinska fångar förs till fängelser i Israel i strid med den fjärde Genèvekonventionen. Internationella rödakorskommittén (ICRC) besöker regelbundet fångar i israeliska fängelser och har inga problem att få tillträde. Enligt ICRC finns totalt 11 395 palestinier i israelisk fångenskap i december 2007. Av dessa är 9 262 så kallade säkerhetsfångar.

Under 2006 arresterades flera av Hamas parlamentariker och dåvarande ministrar. Ett trettiotal har åtalats vid israeliska militärdomstolar för medlemskap i en illegal organisation.

Frihetsberövanden utan rättegång förekommer främst i form av så kallat administrativt frihetsberövande. Militära myndigheter har befogenhet att besluta om administrativ internering under en period på sex månader, med

möjlighet till förlängning. Enligt ICRC fanns 877 palestinier i administrativt förvar i december 2007.

Människorättsorganisationer konstaterar att förhållandena i israeliska fängelser inte är tillfredsställande. Bristande tillgång till försvarsadvokat, överbeläggning, generande kroppsvisitationer och avsaknad av möjligheter att kommunicera med nära anhöriga förefaller vara de främsta problemen. I november 2006 presenterade B'Tselem rapporten ”*Barred from Contact*” som slår fast att familjebesök ofta nekas palestinska fångar. ICRC uppmanade i december 2007 offentligt Israel att tillåta familjer från Gaza att besöka fängslade släktingar.

Begränsningar i rörelsefriheten

Rörelsefriheten är kraftigt inskränkt på de ockuperade områdena och begränsas av separationsbarriären, vägspärrar, söndergrävda vägar, betongklumpar, jordhögar, så kallade bosättarvägar på vilka palestinier endast får färdas med särskilt tillstånd, samt utgångsförbud och olika tillståndskrav. Effekten är att uppdelningen av Västbanken i separata områden konsolideras, att rörelsefriheten mellan och inom dessa områden är kraftigt inskränkt samt att det i princip inte heller är möjligt att resa mellan Västbanken och Gaza.

Israel fortsatte bygga separationsbarriären på ockuperad mark under 2007 trots att den internationella domstolen i Haag (ICJ) i ett rådgivande yttrande i juli 2004 fastslog att den del av separationsbarriären som byggs på ockuperad mark strider mot folkrätten.

I december 2005 publicerade den israeliska MR-organisationen B'Tselem den uppmärksammade rapporten *Under the Guise of Security: Routing the Separation Barrier to Enable Israeli Settlement Expansion in the West Bank*. I rapporten avvisar B'Tselem att separationsbarriärens dragning har fastlagts huvudsakligen av säkerhetsskäl. B'Tselem hävdar istället att bosättningsexpansion har varit den tyngst vägande faktorn när barriärens dragning fastställts.

Enligt *United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs* (UNOCHA) hade 413 kilometer (av planerade 712) av separationsbarriären färdigställt i december 2007. Huvuddelen byggs på ockuperad mark. När separationsbarriären är färdig hamnar omkring 10 procent av Västbanken på västra sidan av barriären (det vill säga under direkt israelisk kontroll).

Palestinier kan endast använda fyra av tolv öppningar i barriären runt Jerusalem. Separationsbarriären skiljer invånarna från deras jordbruksmarker, arbetsplatser, skolor, vårdinrättningar och annan social service. Palestinier som bor på ockuperad mark på västra sidan av separationsbarriären måste ansöka om särskilt tillstånd för att vistas där de bor.

Enligt UNOCHA fanns det i oktober 2007 totalt 561 fysiska hinder av olika karaktär som hindrar rörelsefriheten på Västbanken, vilket kan jämföras med 528 ett år tidigare. Antalet mobila vägspärrar uppgick i genomsnitt till 69 per vecka.

Sedan Hamas våldsamma maktövertagande av Gaza i juni 2007 har tillträdet till området kraftigt försämrats. Gränsövergången vid Rafah mellan Gaza och Egypten stängdes den 14 juni. Godsterminalen Karni stängdes också när Hamas tog över Gaza. När Israel i september 2007 definierade Gaza som ”fientligt territorium” försämrades tillträdet och rörelsefriheten ytterligare. *B'Tselem* beskrev 2007 situationen i Gaza i skriften ”*The Gaza Strip – One Big Prison*”.

Palestinier betraktas som statslösa av israeliska myndigheter även om de innehar medborgarskap i ett tredje land. Samtliga palestinier vägras alltså normalt resa via flygplatsen Ben Gurion i Tel Aviv (utresa kräver särskilt tillstånd) samt återresa till Västbanken eller Gaza om de vistats utomlands under tre till fem år utan att ha besökt sin hemtrakt. Så länge Israel direkt eller indirekt kontrollerar Gazas gränser är dessa bestämmelser delvis fortsatt i kraft även för Gaza.

De israeliska myndigheterna har successivt inskränkt möjligheterna för familjeåterförening och besökstillstånd till de ockuperade palestinska territorierna. Icke folkbokförda palestinier eller utländska medborgare som är gifta med en palestinier/palestinska, som är bosatt på de ockuperade områdena, kan normalt inte bosätta sig där.

Israels agerande i östra Jerusalem

De rätts säkerhetsgarantier som finns i israelisk lag tillämpas i alla mål som gäller personer med hemvist i staden.

Den palestinska myndigheten

Frihetsberövande

PA:s *Basic Law* förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Ett svagt rättsväsende och en mångfald säkerhetsorganisationer och miliser medför att frihetsberövande utan rättslig grund trots detta är relativt utbrett på de palestinska områdena.

De olika palestinska säkerhetsstyrkorna har egna häkten. Enligt uppgift satt omkring 800 personer i palestinskt häkte eller fängelse i december 2007. Endast omkring 10 procent av dessa hade fått en fällande dom.

Efter Hamas maktövertagande i Gaza i juni 2007 greps hundratals Fatahsympatisörer på godtyckliga grunder av Hamas säkerhetsorgan och milis. PA arresterade på Västbanken hundratals Hamassympatisörer, ofta utan att ta hänsyn till grundläggande principer som att ställa den häktade inför en domstol inom 48 timmar. Beslut av civila domstolar om frisläppande har inte alltid respekteras.

Förhållandena i palestinska häkten och fängelser är undermåliga och har löpande förvärrats till följd av PA:s prekära ekonomiska läge och gradvisa sönderfall. Det finns anledning att tro att förhållandena i häkten som upprättats av Hamas milis *Izzadin al-Qassam* är mycket dåliga.

Sedan den 25 juni 2006 hålls en israelisk soldat fängslad av Hamas i Gaza.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättsskipningen på de ockuperade palestinska områdena sker med tillämpning av en mycket diversifierad lagstiftning. Selektivt tillämpas ottomansk lag, liksom brittisk mandatlagstiftning och jordansk respektive egyptisk lag på Västbanken respektive Gaza. Därtill kommer israeliska militära dekret. Palestinier som arresteras under israeliska militäroperationer i Gaza åtalas på basis av israelisk strafflagstiftning i civila israeliska domstolar.

Israels agerande på Västbanken/Gaza

Israel tillämpar alltså brittisk undantagslagstiftning från 1945 vilket ger myndigheterna långtgående maktbefogenheter. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uppmanat Israel att se över användningen av undantagslagstiftningen.

Rättssäkerheten för palestinier som arresteras av säkerhetsskäl är synnerligen begränsad. Inga advokater tillåts under inledande förhör. Framtvingade erkännanden förekommer. Prövningen sker i militärdomstolar som enligt människorättsorganisationer inte uppfyller grundläggande krav på rättssäkerhet. Administrativt frihetsberövade palestinska säkerhetsfångar sitter fängslade under längre tidsperioder utan rättegång.

Den palestinska myndigheten

Det palestinska rättsväsendet är mycket svagt. Domstolarna utsätts ibland för otillbörlig inblandning av den exekutiva makten. Såväl domstolväsendet som åklagarämbetet lider brist på utbildad personal och resurser. Samarbetet mellan polis, åklagare och domstolväsendet fungerar dåligt och de inbördes relationerna mellan de olika institutionerna inom rättssektorn är oklara.

Enligt den så kallade *Judiciary Authority Law* utser presidenten domarna på basis av en rekommendation från den högsta administrativa instansen inom rättsväsendet (*High Judicial Council*).

Domstolsväsendet består av allmänna domstolar och militärdomstolar. Särskilda förvaltningsdomstolar saknas. De erkända religiösa samfundet tillerkänns egen jurisdiktion och egna domstolar i familjemål.

År 1995 inrättade PA särskilda säkerhetsdomstolar, så kallade *state security courts*. Dåvarande premiärministern Mahmoud Abbas tog i juni 2003 ett beslut att avskaffa dessa. Som president har Abbas utfärdat ett dekret som överför rättsfall till civila domstolar. Inget presidentdekret har utfärdats som formellt förbjuder förekomsten av säkerhetsdomstolarna men enligt *al-Haq* verkar säkerhetsdomstolarna inte längre i praktiken.

Presidenten införde undantagstillstånd den 17 juni 2007. Den 6 juli 2007 utfärdade presidenten ett dekret med innebörden att de militära domstolarna övertog stora delar av den civila rättsapparatusens ansvar. Enligt *Palestinian Independent Commission for Citizens' Rights* (PICCR) och människorättsorganisationer fick dekretet aldrig några praktiska konsekvenser.

Rättssäkerheten i Gaza har försämrats drastiskt sedan Hamas maktövertagande i juni 2007. PA på Västbanken har beordrat civilpolisen och personal inom rättsväsendet i Gaza att utebli från arbetet. Människorättsorganisationer har varnat att beslutet riskerar att bana vägen för ett rättsväsende baserat på sharialag.

Hamas har etablerat det så kallade *Palestine League of Religious Scholars* för att underlätta avdömningen av civila rättsfall samt integrerat delar av sina säkerhetsorgan i civilpolisen, bytt ut den tidigare justitiekanslern, utsett nya domare och åklagare och etablerat ett substitut för *High Judicial Council*. Palestinska människorättsorganisationer betraktar utnämningarna inom rättssektorn som illegala.

7. Straffrihet

Israels agerande på Västbanken/Gaza

Människorättsorganisationen *Yesh Din - Volunteers for Human Rights* pekade i en rapport från september 2006 på stora brister i det israeliska rättssystemets hantering av brott begångna av IDF eller bosättare mot palestinier på de ockuperade områdena. Bristfälliga utredningar medförde att 90 procent av anmälningarna om våld mot palestinier lades ner. *Yesh Din* hävdade i december 2007 att israelisk lagstiftning inte tillämpades fullt ut på israeliska soldaters agerande på de ockuperade områdena. *B'Tselem* har konstaterat att väldigt få

anmälningar om misshandel eller om israeliska säkerhetsstyrkors användning av vapen som åsamkat dödsfall eller fysisk skada leder till åtal. Än färre leder till fällande dom.

Angrepp från bosättare på palestinsk egendom har ofta bemötts med att det aktuella området stängts av. I juli 2006 kom ett utlåtande från Israels Högsta domstol enligt vilket IDF har en skyldighet att skydda palestinsk egendom.

Det israeliska parlamentet har antagit en lag som innebär att staten avsäger sig ansvaret att betala kompensation till palestinier för skador åsamkade av IDF. Lagen gäller retroaktivt från den 29 september 2000. I ett domstolsutlåtande från december 2006 upphävdes delar av lagen av Israels Högsta domstol.

Den palestinska myndigheten

PA har brustit i att beivra brott som begås av palestinska miliser eller av palestinska säkerhetstjänsten mot israeler. Tillräckliga åtgärder för att stoppa raketbeskjutningen av Israel från Gaza har inte vidtagits.

PA har även brustit i att beivra brott mot palestinier, framför allt påstådda kollaboratörer. I samband med Hamas maktövertagande i Gaza i juni 2007 utfördes summariska avrättningar för vilka inga ställts till svars.

Ingen inom Hamas och PA:s säkerhetsorgan har ställts till svars för grova brott mot den humanitära rätten under och efter Hamas maktövertagande i Gaza.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Israels agerande på Västbanken/Gaza

Allt material som kan sägas beröra den israeliska statens säkerhet ska underställas censorn före publicering. I praktiken berörs främst tidningen *al-Quds* som dagligen underställer censorn ett antal artiklar.

Under den andra intifadan har IDF gjort intrång på palestinska radio- och TV stationer samt tidningsredaktioner och förstört material och inredning vid ett flertal tillfällen. Många journalister, både arabiska och internationella, har vägrats tillträde till orter på de ockuperade områdena. De har också beskjutits och i vissa fall skadats eller dödats under bevakningen av intifadan.

Israels agerande i östra Jerusalem

Samma mediafrihet tillämpas som i Israel i övrigt.

År 2001 stängde Israel palestinska institutioner i östra Jerusalem, bland annat *Orient House* som användes av PLO/PA för internationella högnivåkontakter.

Religionsfriheten inskränks *de facto* av Israel. Ofta förbjuds män under 45 år - med hänvisning till säkerhetsskäl - att delta i fredagsbönen i al-Aqsa-moskén på Haram al-Sharif/Tempelberget i Jerusalems gamla stad. Tillträdet till östra Jerusalem för palestinier som är bosatta på Västbanken försämras löpande. Palestinier som är bosatta i Gaza har i princip ingen möjlighet att ta sig till området som utgör islams tredje mest heliga plats.

Under hösten 2006 framförde de kristna ledarna i Jerusalem i ett upprop kritik mot Israel för att landet egenmäktigt fattar beslut rörande staden och propagerade för att Jerusalem måste bli en öppen stad tillgänglig för judar, kristna och muslimer.

Palestinska myndigheten

Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet är bärande element i det palestinska embryot till grundlag (*Basic Law*).

Hamas har systematiskt slagit ner på yttrande- och mediafriheten i Gaza. PA:s TV-station har bannlysts i Gaza och distribuering av tidningar från Västbanken har hindrats. Under demonstrationer har ett flertal journalister attackerats och misshandlats. Hamas TV-kanal *al-Aqsa* används i propagandakriget mot både Israel och PA:s ledarskap.

PA äger flera dagstidningar, TV- och radiokanaler på Västbanken. Yttrande- och mediafriheten begränsas av ett visst mått av självcensur som har tilltagit efter Hamas maktövertagande i Gaza. Trots detta förs på Västbanken fortfarande en relativt kritisk debatt som drivs på av ett aktivt civilt samhälle.

Uppgifter från den kristna minoriteten i Gaza pekar på att Hamas ledarskap vill bevara samvaron mellan muslimer och kristna. De radikala islamistiska grupperingar som växer sig allt starkare är däremot mindre måna om denna samvaro. Under den muslimska fastemånaden *Ramadan* bildades en polisenhet i Ramallah som hade till uppgift att säkerställa att ingen åt och drack offentligt. PA:s ledning har förnekat att enheten skulle vara officiellt sanktionerad.

Hamas förbjöd under hösten att bönestunder utfördes på allmän plats i Gaza. Rörelsen skingrade vid flera tillfällen under hösten 2007 offentliga bönestunder, organiserade av Fatah, på ett våldsamt sätt.

Hösten 2007 utfärdade Hamas en förordning som innebär att ett tillstånd krävs för att demonstrera och fredliga demonstrationer organiserade av Fatah eller PLO hindrades. En demonstration den 12 november 2007 till åminnelse av Yassir Arafats bortgång slogs ner med brutala medel.

PA:s säkerhetsorgan på Västbanken använde våld för att skingra demonstrationer mot fredsmötet i Annapolis den 27 november 2007. Övervåld användes även vid andra demonstrationer.

Människorättsorganisationer i Gaza har fortsatt sitt arbete och har kritiserat Hamas offentligt. Andra delar av det civila samhället har utsatts för påtryckningar av olika slag. Den fackliga palestinska paraplyorganisationen *Palestinian General Federation of Trade Unions* (PGFTU) kontor har stängts av Hamas.

På Västbanken tillåts människorättsorganisationer att verka fritt. Under 2007 beslutade PA:s inrikesministerium att stänga ett 150-tal organisationer. *al-Haq* hävdar att minst 70-75 procent av organisationerna har kopplingar till Hamas och misstänker att beslutet har politiska undertoner. Organisationerna har haft möjlighet att överklaga beslutet. *al-Haq* har representerat tre organisationer i domstol och vunnit i samtliga fall.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

I januari 2005 valdes Mahmoud Abbas (Abu Mazen) till president för PA. I januari 2006 hölls val till den lagstiftande församlingen. Valet resulterade i ett regimskifte då Hamas vann valet. Sedan december 2004 har lokalval hållits i fyra omgångar. Ytterligare en valomgång som inkluderar flera större städer återstår att genomföra.

President- och parlamentsvalen har klassificerats som fria och rättvisa av internationella observatörsmissioner. Den oberoende valkommissionen (CEC) bedömdes ha genomfört valen professionellt och opartiskt.

En ny vallag antogs per presidentdekret den 3 september 2007. Förändringarna innebär att ett fullödigt proportionellt valsystem introduceras och att det krävs absolut majoritet för att vinna ett presidentval. Alla kandidater i president- eller parlamentsvalen måste acceptera PLO:s roll som den enda rättmätiga representanten för det palestinska folket, PLO:s deklaration om självständighet samt PA:s *Basic Law*.

Valdeltagandet till de styrande organen på olika nivåer har genomgående varit högt. Kvinnors deltagande i det politiska livet är begränsat. Av 132 ledamöter i parlamentet är 18 kvinnor. Två kvinnor per valkrets kvoterades in i de lokala styrelseorganen vid lokalvalen.

I mars 2007 tillträdde en samlingsregering med Fatah och Hamas som dominerande inslag. Denna upplöstes i samband med Hamas väpnade maktövertagande i Gaza i juni 2007. President Abbas utlyste den 17 juni 2007

undantagstillstånd och tillsatte en krisregering (*Emergency Government*) som efter trettio dagar ersattes av en expeditionsministär under ledning av premiärminister Fayyad. Människorättsorganisationer menar att den konstitutionella grunden för krisregeringen saknades. Många människorättsorganisationer ifrågasätter delvis även expeditionsministärens konstitutionalitet eftersom den inte är godkänd av PLC. Samtidigt konstateras att presidenten har en skyldighet att se till att PA har en fungerande regering.

PLC har inte fungerat tillfredsställande de senaste åren. Inskränkningar i rörelsefriheten för ledamöterna har förhindrat PLC från att mötas i samlad plenarsession. Efter parlamentsvalet arresterade Israel många ledamöter från Hamas vilket undergrävde PLC:s arbete. PLC suspenderades under undantagstillståndet i juni 2007 och har inte – bortsett från sessioner som organiserats av Hamas men bojkottats av andra partier och därför inte uppnått beslutsmässigt antal – sammanträtt sedan Hamas maktövertagande i Gaza. Parlamentet är alltså lamslaget och presidenten styr per dekret.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Minimilöner finns endast för den offentliga sektorn och uppgår till ca 2 000 svenska kronor per månad. I den offentliga sektorn är arbetsveckan fem dagar (39 timmar). I den privata sektorn är arbetsveckan 6 dagar (45 timmar). År 2003 antogs en palestinsk socialförsäkringslag som innefattar ett försäkringsskydd mot arbetsrelaterade olyckor.

Rätten att bilda och vara medlem i fackföreningar garanteras i *Basic Law*. Det finns en central arbetstagarorganisation i form av PGFTU.

PA:s arbetsmarknadsministerium är ansvarigt för att inspektera säkerheten vid arbetsplatser. Begränsade resurser, rörelsebegränsningar och den politiska uppdelningen mellan Västbanken och Gaza medför att övervakningsfunktionen är ineffektiv.

Basic Law stipulerar att PA har en skyldighet att sträva efter att förse varje arbetsför individ med arbete. Alla har lika möjligheter att söka arbete inom den palestinska förvaltningen. PICCR tar emot klagomål gällande orättvis behandling vid tillsättning av tjänster på offentliga institutioner. Nepotism (*wasta*) vid tillsättning är mycket vanligt förekommande.

Den palestinska ekonomin har utvecklats negativt sedan utbrottet av den andra intifadan år 2000. Ekonomins kräftgång återspeglas på arbetsmarknaden. Internationella valutafonden (IMF) uppskattade i december 2007

arbetslösheten i Gaza till 33 procent och 19 procent på Västbanken. Siffrorna undervärderar sannolikt den reella arbetslösheten, särskilt avseende Gaza. Den ekonomiska nedgången, i kombination med att det palestinska samhället utvecklas i konservativ riktning, har inneburit att kvinnornas deltagande på arbetsmarknaden avtar.

Tusentals palestinier arbetar i de israeliska bosättningarna på Västbanken. Arbetsvillkoren för denna grupp är mindre goda. I oktober 2007 beslutade Israels Högsta domstol att israelisk arbetslagstiftning ska tillämpas på palestinier som arbetar i israeliska bosättningar.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Palestinier som bor i östra Jerusalem omfattas av det israeliska sjukförsäkringssystemet. Tillgången på högkvalitativ sjukvård i östra Jerusalem är generellt sett god. Separationsbarriären innebär att tillgången till hälsovård försämras eftersom palestinier som hamnar på östra sidan av barriären inte längre kan nå vårdinrättningar väster om densamma.

Palestinier på Västbanken och Gaza omfattas inte automatiskt av någon offentlig hälso- och sjukvård. På offentliga sjukhus är vårdkostnaden subventionerad. Akut sjukvård är ibland undantagen egenavgift. Sjukvård är gratis för PA:s anställda. Den yrkesaktiva befolkningen har den bästa sjukförsäkringen, medan andra grupper, till exempel arbetslösa, kvinnor och äldre har ett sämre skydd. Förmåner som offentliganställda har rätt till har urholkats i ljuset av PA:s fiskala situation. För vård på privatsjukhus betalar patienten vårdkostnaden. De palestinier som finns registrerade som flyktingar hos FN:s flyktingorgan *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East* (UNRWA) får primär- och sjukhusvård mot mindre avgifter.

Tillgången och kvalitén på sjukvården har löpande försämrats mot bakgrund av den israeliska avstängningspolitiken. PA har svårigheter att finansiera personal och utrustning vid vårdinrättningarna och strejker är vanliga inom hälsosektorn.

Den israelisk-palestinska konflikten och sammanstötningarna mellan olika palestinska grupper har negativa konsekvenser för befolkningens fysiska och mentala hälsa. Situationen för barnen är särskilt besvärlig.

Israeliskt attackflyg förstörde i juli 2006 transformatorerna vid Gazas kraftverk. Efter Israels definition av Gaza som ”fientligt territorium” i september 2007 har bränsleleveranserna och importen av reservdelar till generatorer begränsats vilket försvårat sjukhusens elförsörjning. Begränsningar i rörelsefriheten har inneburit att palestinska patienter nekas specialistvård utanför Gaza och ett

flertal personer har dött som en konsekvens. Inskränkningar i det humanitära tillträdet till Gaza har tidvis medfört brist på vissa läkemedel.

Det förekommer att ambulanser fördröjs vid vägspärrar och att människor dör eller att kvinnor föder barn i avvaktan på att passera en vägspärr.

Människorättsorganisationer uppger att ambulanser ibland beskjuts och att den israeliska armén ibland förhindrar tillträde för sjukvårdspersonal som sökt vårda skadade under strid.

12. Rätten till utbildning

Palestinska barn i Jerusalem har i huvudsak tillgång till gratis utbildning. Pojkar och flickor undervisas ofta i separata klasser.

Separationsbarriären som för närvarande byggs i Jerusalem gör det svårt eller omöjligt för många palestinska barn i Jerusalems förorter att ta sig till sina skolor.

Den israeliska organisationen *Ir Amim* framhöll i slutet av 2005 att den israeliska lagstiftningen om allas rätt till utbildning inte efterlevs. *Ir Amim* uppskattade att det behövs omkring 1000 nya klassrum för att möta de palestinska barnens utbildningsbehov. I december 2007 konstaterade en juridisk rådgivare till staden Jerusalem att kommunen bröt mot israelisk lagstiftning eftersom man inte tillhandahåller utbildningsplaster för alla palestinska barn i östra Jerusalem.

På de palestinskkontrollerade områdena finns tre typer av skolor - allmänna, privata och UNRWA-skolor. UNRWA bedriver endast grundläggande utbildning. Gymnasiekompetens kan erhållas vid allmänna eller privata skolor. Det finns ett antal universitet. De flesta finansieras med privata medel. Den snabba befolkningsökningen skapar kapacitetsproblem för skolväsendet och dubbla skift är det normala.

Utbildningsnivån är relativt hög. Utbildning ses allmänt som en möjlighet att förbättra levnadsförhållandena och eventuellt också som en väg till arbete utomlands. Enligt Världsbanken är 96,3 procent av männen och 87,4 procent av kvinnorna läskunniga. Trots detta har kvalitén på utbildningen försämrats löpande både i östra Jerusalem (brist på lokaler), på Västbanken och i Gaza (gradvist sönderfall av PA, inklusive återkommande strejker) och i UNRWA-skolorna (resursbrist).

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

I december 2004 konstaterade Världsbanken att det inte är möjligt att utveckla de ockuperade områdena om inte rörelsefriheten förbättras. Rörelsefriheten har försämrats sedan dess, särskilt avseende Gaza, som isolerats sedan Hamas maktövertagande med konsekvensen att det privata näringslivet närmast slagits ut.

I avsaknad av en fungerande privat sektor har PA absorberat en del av den frigjorda arbetskraften vilket skapat allvarliga strukturella problem med en växande offentlig sektor som med tiden blivit svårare att finansiera. En i utgångsläget svag ekonomi drabbades hårt dels av att Israel beslutade att hålla inne de tull- och momsmedel som tas upp för PA:s räkning, dels av att det internationella givarsamfundet beslutade att kringgå PA efter den Hamasledda regeringens tillträde i mars 2006. Det kan dock noteras att EU:s och Sveriges stöd till palestinierna ökade kraftigt under perioden.

Under 2006 nådde den negativa tillväxten 8 procent enligt IMF, vilket innebär att BNP per capita idag är nästan 40 procent lägre än 1999. Enligt Världsbanken uppgick BNP per capita till 1 129 US-dollar under 2006. UNOCHA hävdade i augusti 2006 att 70 procent av palestinierna på Västbanken och Gaza lever under fattigdomsgränsen. I september 2006 definierade UNRWA:s generalkommissionär situationen på de ockuperade områdena som en humanitär kris.

Möjligheterna för den palestinska myndighetens institutioner att tillhandahålla en grundläggande social service undergrävs av den ekonomiska krisen och avstängningspolitiken.

På de ockuperade områdena förekommer att IDF river hus, med hänvisning till säkerhetskrav. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uppmanade 2003 Israel att upphöra med demoleringar av hus. *B'Tselem* gör gällande att den israeliska armén från och med februari 2005 upphört med att riva hus som bestraffning. Rivning av hus av militära skäl och av hus som saknar byggnadstillstånd fortsätter. Det är näst intill omöjligt för palestinier i östra Jerusalem att få byggnadstillstånd.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Enligt *Basic Law* ska alla medborgare oavsett ras, religion eller kön åtnjuta lika rättigheter. Det palestinska samhället är i många avseenden fortfarande patriarkaliskt. Detta tar sig uttryck i höga födelsetal, få förvärvsarbetande kvinnor, få kvinnor på ledande positioner samt i en diskriminerande familje-

och strafflagstiftning, inte minst avseende våld mot kvinnor och så kallade hedersmord.

Påtvingade äktenskap förekommer. Tidiga äktenskap är vanligt förekommande. Palestinska kvinnoorganisationer bedriver lobbying för att höja den lagliga åldern för äktenskap från 15 till 18 år för kvinnor. I takt med att det palestinska samhället utvecklas i konservativ riktning fokuserar många kvinnoorganisationer på att motverka försämringar av kvinnornas rättigheter snarare än på att uppnå förbättringar.

Kvinnor är underrepresenterade i de politiska, ekonomiska och sociala samhällssfärerna. Endast 13,5 procent av kvinnorna över 15 år är enligt *Palestinian Central Bureau of Statistics* (PCBS) förvärvsarbetande. Kvinnor är kraftigt underrepresenterade i regeringen och i PLC. I expeditionministären ingår tre kvinnliga ministrar.

Skolan är ett av de mest jämställda områdena i det palestinska samhället. Enligt PCBS genomgår omkring 75 procent av kvinnorna och 68 procent av pojkarna motsvarande gymnasieutbildning.

Våld mot kvinnor är vanligt förekommande. Våld inom familjen och så kallade hedersmord ses av många som interna familjeangelägenheter. Män som begår brott mot kvinnor, inklusive hedersrelaterade mord, får ibland straffflintring med hänvisning till att brottet begicks i ett tillstånd av plötsligt vredesmod. Våldet mot kvinnor har ökat till följd av de senaste årens socioekonomiska kris. Omkring hälften av de gifta kvinnorna är utsatta för någon typ av våld i hemmet enligt den palestinska organisationen *Bisan Center for Research*.

Human Rights Watch (HRW) konstaterade i oktober 2006 att det finns allvarliga brister i PA:s hantering av våld i hemmet mot kvinnor och flickor och pekade på att incest kan polisanmälas endast av offrets manliga släktingar. HRW kritiserade att det saknas lagstiftning som förbjuder kvinnovåld eller våldtäkt inom äktenskapet samt att våldtäktsmän som gifter sig med sitt offer i vissa fall blir benådade/frikända för brottet.

Ett särskilt ministerium för kvinnofrågor etablerades 2003 i syfte att bevaka jämställdhetsfrågor inom de palestinska institutionerna och samhället i stort.

15. Barnets rättigheter

Under tidsperioden september 2000 till november 2007 har 866 palestinska barn dödats av israeliska säkerhetsstyrkor, enligt *B'Tselem*. Därtill kommer tusentals skadade varav många erhållit fysiska men för livet och många barn

och ungdomar lider av psykosomatiska problem som ett resultat av den krigsliknande situationen på de ockuperade områdena.

DCI rapporterade under 2007 om ett fall där den israeliska underrättelsetjänsten försökte rekrytera ett barn som kollaboratör. Det förekommer enligt DCI att barn även används som ”mänskliga sköldar” av IDF.

Den jordanska lag som delvis tillämpas på Västbanken stipulerar att barnen är straffmyndiga vid 7 års ålder. Lagförslag om att höja åldern till 9 eller 12 år har överlämnats till PLC men ännu inte behandlats.

Enligt ICRC fastställer en israelisk militärorder straffmyndighetsåldern till 12 år. Palestinier över 16 år definieras som vuxna enligt israeliska militärorder. FN:s kommitté för barnets rättigheter rekommenderade 2002 att Israel upphäver dessa bestämmelser och anpassar regelverket till barnkonventionens definition på 18 år.

När palestinska barn arresteras av Israel med hänvisning till säkerhetsskäl genomförs förhör utan möjlighet för barnet att ha kontakt med advokat eller släktingar. DCI rapporterar att barn misshandlas, hotas och förödmjukas under förhör. Påtvingade erkännanden förekommer. Barn döms i militärdomstol och fängslas. Det finns också barn i administrativt förvar, som kan sitta fängslade utan rättegång under längre tidsperioder.

DCI hävdar att det i november 2007, med hänvisning till säkerhetsskäl, fanns 311 barn i israeliska häkten eller fängelser. Därutöver var 13 barn administrativt frihetsberövade.

Familjerelaterat våld mot barn är relativt vanligt. Barnarbete förekommer i ökande omfattning. Det förekommer att militanta palestinska grupper rekryter barn, bland annat för att utföra självmordsattentat.

Existerande straff- och arbetsrätt på Västbanken och Gazaremsan skyddar barn, men efterlevnaden är svag. PA har utfäst sig att följa konventionen om barnets rättigheter, men det förekommer häktningar av minderåriga. Till följd av PA:s partiella sönderfall finns inte längre några säkra uppgifter över antalet barn i palestinska fängelser.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I jämförelse med israeler är palestinier rättsligt missgynnade på de av Israel ockuperade områdena. Diskrimineringen omfattar inskränkningar i

rörelsefrihet, rätten till bostad, möjligheten till byggnadslov, tillgång till sjukvård, utbildning, socialvård och vattentilldelning till de palestinska områdena.

Sedan 2002 förhindras familjeåterförening mellan en israelisk medborgare och en person bosatt på Västbanken eller Gaza enligt lag. Med hänvisning till säkerhetsskäl godtogs detta av Israels Högsta domstol i ett utslag under 2006.

Religionsfrihet råder på de palestinska områdena. Ungefär två procent av den palestinska befolkningen är kristna. Någon utbredd diskriminering av kristna kan inte sägas förekomma. Islamiseringen av det palestinska samhället i särskilt Gaza påverkar den kristna befolkningen i viss utsträckning.

Beduinbefolkningen på Västbanken har tvångsförflyttats från boplatser när marken tagits i anspråk för israeliska bosättningar. Flera rättsfall rörande rättigheterna till marken har dragits inför israelisk domstol.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är ett lagbrott i Gaza (1936 års strafflag) men inte på Västbanken. Det finns inga kända fall där homosexuella har åtalats. Utkastet till strafflag (*Draft Penal Code*) betraktar homosexualitet som ett brott.

Homo- och bisexualitet utgör ett socialt tabu och homosexuella är socialt marginaliserade på de palestinska områdena.

18. Flyktingars rättigheter

Ett särskilt FN-organ, UNRWA, tillskapades 1950 för att bistå palestinier som blev flyktingar i samband med det israelisk-arabiska kriget 1948. Idag räknas även ättlingar till dessa som flyktingar. Det finns ca 4,3 miljoner palestinier registrerade som flyktingar hos flyktingorganet UNRWA, varav drygt 1,6 miljoner på Västbanken och i Gaza.

19. Funktionshindrades rättigheter

Före den andra intifadan uppskattades att 1,5 procent av den palestinska befolkningen hade någon form av funktionshinder. Sannolikt har siffran stigit sedan dess.

Funktionshindrade missgynnas i det palestinska samhället, bland annat på undervisningsområdet och arbetsmarknaden. PA har antagit en lag om att minst 5 procent av de offentliganställda ska vara funktionshindrade. Enligt palestinska människorättsorganisationer efterlevs inte detta i praktiken.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Ett stort antal palestinska, israeliska och internationella människorättsorganisationer verkar på de palestinska områdena. Den ombudsmannaliknande organisationen PICCR följer upp klagomål från allmänheten som gäller rättsväsendet, den lagstiftande och den beslutfattande maktens myndighetsutövande. Verksamheten finansieras bland annat av Sverige.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

FN:s råd för mänskliga rättigheter har en rapportör för de ockuperade palestinska områdena med mandat att löpande utreda hur ockupationsmakten efterlever de mänskliga rättigheterna. För närvarande innehas funktionen av sydafrikanen John Dugard.

FN:s specialrapportör för MR-frågor och terrorism Martin Scheinin besökte Israel och de ockuperade palestinska områdena i juli 2007.

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) har en representant för de ockuperade områdena.

Människorättsorganisationernas arbete försvåras av att ockupationsmakten begränsar tillträde och rörelsefrihet. Det händer att palestinska försvarare av de mänskliga rättigheterna sätts i så kallat administrativt förvar. FN:s särskilda rapportör för MR-försvarare kritiserade 2005 Israel för behandlingen av de mänskliga rättigheternas försvarare. Biståndsaktörer inom den icke-statliga sektorn har emellanåt svårigheter att få besöks- och/eller arbetstillstånd. Detta har även drabbat svenska NGOs.

Givarsamfundet ger ett omfattande stöd till palestinska och israeliska människorättsorganisationer. Under 2007 gav Sverige stöd till 24 sådana organisationer. Därutöver utgår svenskt stöd till bland annat Diakonia som arbetar med att öka kunskapen om internationella humanitär rätt i Israel och de ockuperade områdena samt Kvinna till Kvinna som arbetar specifikt med kvinnors rättigheter.

Människorättsfrågor tas kontinuerligt upp i Sveriges och EU:s dialog med israeliska och palestinska företrädare men någon institutionaliserad dialog om mänskliga rättigheter förs inte med PA.